

Pensionssystemet behöver höjd pensionsålder, inte fler tillägg

JOHANNES HAGEN

På senare tid har pensionerna seglat högt upp på den politiska dagordningen. I centrum för debatten står pensionssystemets förmåga att leverera tillräckliga pensioner. Syftet med den här artikeln är att ge ett aktuellt kunskapsunderlag samt diskutera några av de förslag som finns på hur pensionerna och pensionssystemet kan säkras. Statistiken som hänvisas till i artikeln redovisas i tabell 1.

Den allmänna pensionen

Debatten om pensionsnivåerna handlar oftast om det allmänna pensionssystemet. Det finns i lag inget fastslaget om vad som är en tillräcklig pension. Där emot finns det vägledande nivåer utifrån de mål som sattes upp när det nya pensionssystemet beslutades på 1990-talet.

För den inkomstgrundande allmänna pensionen var ambitionen att en genomsnittlig individ skulle få en pension motsvarande ungefär 60 procent av slutlönen vid 65 års ålder. Vid en högre medellivslängd skulle pensionsåldern behöva stiga för att uppnå samma kompensationsgrad (Pensionsmyndigheten 2019). Pensionens andel av slutlönen brukar kallas för *kompensationsgrad*.

Medianen för kompensationsgraden i det allmänna pensionssystemet uppgick till ca 56 procent 2019 (Pensionsmyndigheten 2021a).¹ Att den understiger målet på 60 procent av slutlönen beror främst på att de flesta människor inte har anpassat sin pensionsålder till livslängdsökningen. Faktum är att den genomsnittliga uttagsåldern legat relativt stilla runt 65 år.² En konstant uttagsålder i takt med att vi lever längre håller nere pensionsnivåerna eftersom pensionsförmögenheten måste fördelas på fler utbetalningsår.

Ett annat skäl till att riktmärket om en kompensationsgrad på 60 procent inte nåtts är införandet av skattereduktionen för den allmänna pensionsavgiften i början av 2000-talet. Reduktionen innebar att pensionsavgiften sänktes från 18,5 till 17,21 procent av vad som anses vara den relevanta jämförelseinkomsten (Pensionsmyndigheten, 2021a).³

Många pensionärer får emellertid en högre kompensationsgrad än vad vanliga skatttypfall visar.⁴ Att den ofta är högre i praktiken än i teorin beror på att många går ner i inkomst åren innan de går i pension. Typfallen prickar ofta in rätt nivå på pensionen men överskattar slutlönen, vilket leder till en underskattning av kompensationsgraden (Pensionsmyndigheten 2021c).

Den allmänna pensionen har utvecklats starkt i reala termer sedan det nuvarande pensionssystemet sattes i bruk. 2020 var den genomsnittliga allmänna pensionen före skatt ca 11 600 kr per må-

¹ Uttryckt som pensionen i förhållande till inkomsten året innan.

² Efter 2020 års höjda åldersgränser har den återgått till 2004 års värde efter en långvarig, svagt nedåtgående trend (Pensionsmyndigheten 2021b).

³ Före skattereduktionens införande jämfördes pensionen mot bruttoinkomsten minskad med den allmänna pensionsavgiften vid beräkning av kompensationsgrad. Med skattereduktionen anses istället bruttoinkomsten vara den relevanta jämförelseinkomsten. Notera alltså att storleksrelationen mellan pensionsavgiften och bruttoinkomsten varit oförändrad (17,21 procent) sedan nuvarande pensionssystem infördes.

⁴ För Pensionsmyndighetens standardtypfall blir den allmänna pensionen endast 48 procent av slutlönen om uttaget görs vid 65 års ålder. Om uttagsåldern i stället fullt ut anpassas till den ökade livslängden blir kompensationsgraden 59 procent (Pensionsmyndigheten 2021a).

VALSYMPOSIUM

Johannes Hagen är universitetslektor i nationalekonomi vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping. Hans forskning kretsar kring frågor som rör det svenska pensionssystemet. johannes.hagen@ju.se

nad för kvinnor och 14 800 kr för män (Pensionsmyndigheten 2022a). Detta är 51 procent respektive 29 procent högre än motsvarande nivåer 2005, att jämföra med en allmän prisuppgång på knappt 20 procent. Kvinnors allmänna pensioner har alltså ökat mer i relativa termer än mäns, men från betydligt lägre nivåer. Den allmänna pensionen har däremot inte ökat lika snabbt som lönerna.⁵

Pensionärernas ekonomi

Vid sidan av den allmänna pensionen har tjänstepensionen kommit att spela en allt viktigare roll för pensionärernas ekonomi. År 2005 stod tjänstepensionerna för 18 procent av de totala pensionsutbetalningarna till kvinnor och 26 procent för männen.⁶ 2019 hade dessa andelar ökat till 24 respektive 32 procent. Den genomsnittliga tjänstepensionen per månad uppgick då till 3 900 kr för kvinnor och 7 500 kr för män. Det är 44 respektive 65 procent högre än motsvarande nivåer 2005 (Pensionsmyndigheten 2022a).

För många har alltså tjänstepensionen kompenserat för att den allmänna pensionen tappat mark gentemot lönerna. Det återspeglas också i högre kompensationsgrader sett till hela pensionen. Medianen för kompensationsgraden för den allmänna pensionen och tjänstepensionen tillsammans uppgår till ca 80 procent (Pensionsmyndigheten 2021a).

Studier av hushållens disponibla inkomster förstärker bilden av att de flesta pensionärer har en god ekonomisk

standard (Hagen 2021; Pensionsmyndigheten 2022b; Alecta 2021). 2020 var medianen för den individuella disponibla inkomsten bland personer 65 år och äldre 15 600 kr per månad (SCB 2022a). Justerat för hushållets sammansättning motsvarar det 82 procent av motsvarande medianinkomst i åldersgruppen 20–64 år.⁷

Den ekonomiska standarden bland äldre har t o m ökat snabbare jämfört med yngre åldersgrupper. Sedan 2005 har äldres ekonomiska standard ökat med 41 procent jämfört 39,5 procent i åldersgruppen 20–64 år (SCB 2022b). Under den senaste tioårsperioden har även äldre pensionärsers (80+) ekonomiska standard ökat snabbare än yngres, oavsett vilken åldersgrupp under 65 man jämför med. Även längre ner i inkomstfördelningen har äldre haft en mer gynnsam utveckling än yngre (Hagen 2021).

Många äldre har dessutom betydande tillgångar, både i form av egen bostad och finansiellt kapital, som också bidrar till ett ökat konsumtionsutrymme och en bättre ekonomisk trygghet (Pensionsmyndigheten 2022b).⁸ Lägesbilden kring äldres inkomster är alltså betydligt mer mångfacetterad än vad debatten ofta gör gällande. Mot bakgrund av detta kan behovet av breda, skattefinansierade insatser för att höja pensionerna ifrågasättas.

Äldrefattigdomen

Debatten om pensionärernas ekonomiska kretsar ofta kring äldre med de lägsta in-

⁵ Mellan 2005 och 2019 ökade inkomstbasbeloppet med 54 procent. Inkomstbasbeloppet används för att beräkna pensionsgrundande inkomster och är tänkt att följa ekonomins och framför allt inkomsternas utveckling.

⁶ Med total pension avses allmän pension och tjänstepension tillsammans (ej privat pension eller bostadstillägg).

⁷ Disponibel inkomst per konsumtionsenhet (ekonomisk standard).

⁸ Tyvärr saknas registerdata på finansiellt kapital sedan 2007, men utifrån deklarerade kapitalinkomster har Pensionsmyndigheten uppskattat att den genomsnittliga nettoförmögenheten, utöver den egna bostaden, bland pensionärerna var sex gånger så hög som i åldersgruppen 20 till 64 år (Pensionsmyndigheten 2022b). Dessutom är bostadsägandet (i form av småhus eller bostadsrätt) som högst i åldersgruppen 70–79 år (ca 75 procent) (SCB 2022f).

komsterna, eller ”fattigpensionärerna”. Det finns olika sätt att definiera äldrefattigdom, men oftast används ett relativt fattigdomsbegrepp. Ett hushåll har då låg ekonomisk standard om dess disponibla inkomst per konsumtionsenhet är lägre än 60 procent av medianvärdet för riket.

2020 var gränsvärdet för låg ekonomisk standard ca 13 300 kr. Samma år hade ungefär 13 procent av alla över 65 år en inkomst under denna gränsvärdet (SCB 2022c). Enligt det här måttet har Sverige fler fattigpensionärer än övriga nordiska länder, men färre än genomsnittet i EU (Pensionsmyndigheten 2018).

Generellt är risken att leva med låg ekonomisk standard större för äldre, kvinnor och ensamstående (Socialdepartementet 2018). Lägst andel med låg ekonomisk standard, under tio procent, finns i åldrarna 66–67 år. Därefter ökar andelen med stigande ålder (SCB 2019). Bland ensamstående kvinnor i åldersgruppen över 80 år beräknas mer än var tredje leva i relativ fattigdom. I samma åldersgrupp, men bland de sammanboende, var motsvarande andel knappt sex procent (SCB 2022d). Även utrikes födda är överrepresenterade bland äldre i relativ fattigdom. Drygt 25 procent av utrikes födda över 65 levde i relativ fattigdom, jämfört med 11 procent av äldre födda i Sverige. Utrikes födda står också för en ökande andel av fattigpensionärerna (SCB 2022e).

Att fler kvinnor drabbas av fattigdom på äldre dagar beror till stor del på skillnader i livsinkomst. Kvinnor har i genomsnitt lägre lön än män och arbetar i större utsträckning deltid (Regeringens proposition 2021/22:1). Men även bland kvinnorna finns stora åldersskillnader i äldrefattigdom, vilket avspeglar

det faktum att kvinnor i de yngre generationerna förvärvsarbetat i betydligt större utsträckning än de äldre generationerna kvinnor.

En annan förklaring till att äldre pensionärer är fattigare än yngre är att pensionerna inte ökar i samma takt som lönerna. Till följd av förskottsrentan i inkomstpensionen prioriteras en högre initial pension före en högre uppräknings av pensionerna vilket innebär att pensionsutvecklingen är långsammare än löneutvecklingen. På 15–20 års sikt ger det en betydande relativ försämring jämfört med utvecklingen för dem i förvärvsaktiv ålder (Pensionsmyndigheten 2021a).

Till sist kan möjligheten till tidsbegränsade uttag i tjänstepensionen öka risken för ekonomisk utsatthet i högre åldrar (ISF 2017; Hagen 2017). Fem år efter pensioneringen minskar den disponibla inkomsten med ca fem–tio procent (Hagen 2021), ett tapp som lär växa i takt med att en allt större andel av pensionskapitalet betalas ut tidsbegränsat.

Det finns ingen uttalad politisk vilja vad gäller grundskyddets utveckling, men en tolkning av reglerna är att grundskyddet i form av garantipension ska följa prisutvecklingen. Lagstiftaren kan sedan justera grundskyddet genom förändringar i bostadstillägget och skatten. Eftersom lönerna ökat snabbare än priserna de senaste åren har skillnaden mellan grundskyddet och gränsvärdet för låg ekonomisk standard nästan helt försvunnit (Pensionsmyndigheten 2018). Trots det har andelen fattiga äldre varierat mellan 12–16 procent utan tydlig trend från 2007 fram tills i dag (SCB 2022c).⁹ Men eftersom en stor andel av ålderspensionärerna i Sverige ligger i närheten av gränsvärdet för låg ekonomisk standard kan en min-

⁹ Nivåerna är heller inte mycket högre än de som rådde innan det nuvarande pensionssystemet infördes. 1991 levde 12,1 procent av de äldre med låg ekonomisk standard jämfört med 11 procent år 2000.

dre förändring av gränsvärdet få en stor effekt på andelen med låg ekonomisk standard. I samband med 2020 års förstärkning av grundskyddet sjönk äldrefattigdomen med drygt två procent (SCB 2022c).

Hur kommer det sig att 13 procent av de äldre betraktas som ”fattigpensionärer”, trots att nivån på grundskyddet borde ta dem över gränsvärdet för låg ekonomisk standard? Nästan hälften av de äldre med låg ekonomisk standard saknar helt bostadstillägg och/eller äldreförsörjningsstöd. Skälet till att de inte har bostadstillägg är antingen att de inte har rätt till det eller att de inte ansökt om det. Huvudorsaken till att pensionärer med låga inkomster inte har rätt till det är att de har så pass stor förmögenhet att bostadstillägg inte utgår (Pensionsmyndigheten 2018). En annan orsak är låga bostadskostnader: Lägre boendekostnad innebär lägre bostadstillägg vilket i sin tur ger en ökad risk för relativt låg ekonomisk standard.¹⁰

Att många äldre med låga inkomster inte kvalificerar sig för bostadstillägg för att de har ett större finansiellt kapital illustrerar ett av problemen med att mäta fattigdom med ett relativt inkomstmått. Ett hushåll behöver inte ha en ekonomiskt utsatt situation även om det har låg ekonomisk standard. Tillgångar kan göra att man klarar sig bra med en liten inkomst, eller kan t o m vara orsaken till att man väljer att ha låg inkomst.

Ett alternativ till att definiera äldrefattigdom i relativa termer är att jämföra hushållens disponibla inkomst mot en viss inkomstnivå. Pensionsmyndigheten (2018) utgår från nivån på försörjningsstödet (ekonomiskt

bistånd) och finner att andelen äldre under denna gränsvärde ligger på ca 1–2 procent. Faktum är att Sverige har lägst andel äldre med ”allvarlig avsaknad av ekonomiska medel”, både i Norden och jämfört med hela EU (Pensionsmyndigheten 2018).

Hur ska pensionsnivåerna säkras?

Pensionstillägg. När pensionsnivåerna blir låga ökar kraven på finansiering direkt från statsbudgeten. Förra året togs ett steg i denna riktning när det nya inkomstpensionstillägget infördes och nyligen la V, MP och S fram ett gemensamt förslag om ännu ett skattefinansierat pensionstillägg, det s k garantitillägget. Om det blir verklighet skulle garantitillägget ge upp till 1 000 kr skattefritt i månaden för en dryg miljon pensionärer.¹¹ SD applåderade reformviljan, men vill ge mer till fler (Åkesson 2022).

Den här typen av reformer är politiskt attraktiva eftersom de får en omedelbar effekt på pensionärernas inkomster. Men på sikt kan de äventyra både pensionssystemets finansiella och politiska stabilitet.¹² När skillnaden mellan den som arbetat och den som inte gjort det blir mindre riskerar förtroendet för pensionssystemet att sjunka. Vidare försvagas drivkrafterna till att arbeta längre och effekten på pensionsnivåerna kan t o m utebli om folk går i pension tidigare än vad de annars hade gjort.

Inkomstpensionstillägget har också kritiserats¹³ för att bryta mot den tidigare principen om ett från statsbudgeten oberoende inkomstrelaterat pensionssystem. Det är heller inte klart om tillägget är ändamålsenligt, dvs träf-

¹⁰ Med 2020 års höjning av bostadstillägget hade 17 procent av dem med bostadstillägg en bostadskostnad över taket, vilket är en historiskt sett relativt låg andel (Regeringens proposition 2021/22:1).

¹¹ Den med full garantipension får maxbeloppet medan det i andra änden trappas av till noll kr vid en allmän pension över 14 000 kr.

¹² Se också Kruse och Ståhlberg (2021) och Laun (2021).

¹³ Se remissvar från bl a Pensionsmyndigheten och IFAU.

far dem som arbetat ett helt arbetsliv med låg lön. En annan problematik när Pensionsgruppen kringgås och nya tillägg införs är att pensionssystemet blir mer komplext och svårare för den enskilde att förstå.

Pensionsavgiften. I takt med att glappet mellan pensionsåldern och livslängden blir allt större ökar kraven på att pensionsavgiften i det allmänna pensionssystemet ska höjas. Oftast förordas en höjning av pensionsavgiften från 17,21 till 18,5 procent av inkomsten. En sådan höjning skulle höja kompensationsgraden med ca 3–4 procentenheter vid given pensionsålder (Pensionsmyndigheten 2021d).

I ett premiebestämt system av det slag vi har i dag bör avgiften inte betraktas som en konstant, utan en parameter som lagstiftaren kan använda sig av för att påverka pensionerna. Länder som Finland, Kanada och Tyskland har t o m infört en automatisk mekanism som justerar avgiften när skulderna blir för stora i deras pensionssystem (OECD 2021). I Sverige sker systemets automatiska balansering helt på inkomstsidan, dvs i pensionsrätter och pensionsutbetalningar.

Därmed är inte sagt att avgiftsförändringar ska göras lättvindigt. Förutsägbarhet och långsiktighet är viktiga för att upprätthålla pensionssystemets legitimitet. Behovet av en avgiftshöjning kan också ifrågasättas mot bakgrund av pensionärernas överlag goda ekonomiska situation. Trots att pensionen per månad blivit lägre på grund av den ökade livslängden kan den samlade ekonomin i hushållet göra att levnadsstandarden uppfattas som tillräcklig utan att man behöver arbeta fler år. För vissa kan ett högre tvångssparande leda till en inkomsteffekt mot (ännu) tidigare pensionering.

En del debattörer förordar dessutom att avgiftshöjningen inte bara ska träffa framtidens pensioner utan även ha retroaktiv effekt. Med andra ord skulle dagens pensioner skrivas upp som om avgiften hade varit 18,5 procent även tidigare.¹⁴ En retroaktiv höjning får dock helt andra principiella konsekvenser jämfört med en ”vanlig” avgiftshöjning. För det första skulle kopplingen mellan vad man betalat in till systemet och vad man sedan får ut, dvs livsinkomstprincipen, försvagas. För det andra skulle höjningen bekostas av löntagarna och därmed omfördela resurser mellan, i stället för inom, generationer. Om pensionsavgiften höjs retroaktivt öppnar det också upp för att pensionärernas intjänade pensionsrätter i framtiden även kan skrivas ner.

Pensionsåldern. Det bästa sättet att höja pensionerna är att senarelägga pensioneringen. Glädjande nog har arbetskraftsdeltagandet bland äldre ökat mycket kraftigt. Sedan slutet av 1990-talet har arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 60–64 ökat med mer än 20 procentenheter (Laun och Palme 2018). Jämfört med andra länder har arbetskraftsdeltagandet bland äldre ökat snabbt, trots att Sverige startade från relativt höga nivåer (Johansson m fl 2018). I dag har Sverige näst respektive fjärde högst sysselsättningsgrad i åldersgrupperna 60–64 och 55–59 i OECD (OECD 2021). Förutsättningarna för ett (ännu) längre arbetsliv är goda. Den ökade medellivslängden innebär fler friska år samtidigt som utbildningsnivån ökat och arbetsmiljön förbättrats. Många äldre uppger själva att de både vill och kan arbeta högre upp i åldrarna (Laun 2021; SOU 2020:69).

Även om fler arbetar högre upp i åldrarna har den genomsnittliga åldern vid påbörjat pensionsuttag knappt för-

¹⁴ Enligt Pensionsmyndigheten (2021d) skulle en sådan höjning skriva upp inkomstpensionen med ungefär 6,6 procent.

ändrats. Därför är det viktigt att stå fast vid den inslagna banan om höjda åldersgränser i pensionssystemet.¹⁵ Höjningarna av åldersgränserna i pensionssystemet behöver kompletteras med ett

aktivt politiskt arbete med att främja ett förlängt arbetsliv och stärkta incitament att förebygga ohälsa och underlätta för äldre personal att stanna kvar.¹⁶ Reformerna för att stärka pensionerna för

Tabell 1
Statistik som hänvisas till i artikeln

	År 2005	År 2020
Genomsnittlig allmän pension, kvinnor	9 208	11 626
Genomsnittlig allmän pension, män	13 730	14 781
Genomsnittlig tjänstepension, kvinnor (i 2020 års priser)	2 193	4 078
Genomsnittlig tjänstepension, män (i 2020 års priser)	4 547	7 802
Andel tjänstepension, kvinnor (%)	18	24
Andel tjänstepension, män (%)	26	32
Mediankompensationsgrad allmän pension (%)		56*
Mediankompensationsgrad allmän pension och tjänstepension (%)		80*
Medelpensioneringsålder, kvinnor	64,9	64,9
Medelpensioneringsålder, män	64,8	65
Återstående medellivslängd vid 65 år, män	17,47	18,99
Återstående medellivslängd vid 65 år, kvinnor	19,13	20,29
Individuell disponibel inkomst 65 år eller äldre	11 740	15 575
Individuell disponibel inkomst 20–64 år	16 281	23 275
Ekonomisk standard 65 år eller äldre	13 800	19 417
Ekonomisk standard 20–64 år	17 275	24 108
Andel med låg ekonomisk standard 65 år eller äldre (%)	8,1	13
Andel med låg ekonomisk standard 20–64 år	9,3	13,3
Andel med allvarlig avsaknad av ekonomiska medel 65 år eller äldre (%)	0,8	0,3
Sysselsättningsgrad 55–64 år (%)	69,6	77,8
Sysselsättningsgrad 65–74 år (%)	9,9	18,6

Anm: Pensionsinkomster och ekonomisk standard är uttryckta i 2020 års priser och i kronor per månad. Kompensationsgraderna (*) avser år 2019. Andel tjänstepension syftar på totalbeloppet per år.

Källa: Pensionsmyndigheten (2021a, 2021b, 2022a); SCB (2022b, 2022c, 2022g); Ekonomifakta (2022); Eurostat (2022)

¹⁵ Bland annat finns förslag att höja den tidigaste uttagsåldern för allmän pension till 63 år 2023, samtidigt som ålder för att få garantipension, inkomstpensionstillägg och bostadstillägg höjs från 65 år till 66 år. Därefter ska åldersgränserna knytas till riktåldern. För att underlätta för personer som haft ett långt och slitsamt arbetsliv har Pensionsgruppen föreslagit att personer som arbetat 44 år eller mer ska få tillgång till garantipension från 65 år även i fortsättningen.

¹⁶ Hagen och Malmberg (2022) föreslår ett självförsäkringssystem där kommuner och regioner bär sjukersättningskostnaderna för sina anställda, men kompenseras av staten för sina förväntade kostnader.

dem med lägst inkomster bör bygga på det befintliga grundskyddet.

Breda, skattefinansierade höjningar av pensionerna är både kostsamma och har tveksamma omfördelningseffekter. De äventyrar också viktiga principer i pensionssystemet och utgör därmed en riskabel väg framåt.

REFERENSER

Alecta (2021), "Pensionärerna och ekonomin", https://www.alecta.se/pensionarerna_ekonomin.

Ekonomifakta (2022), "Sysselsättningsgrad i olika åldersgrupper", <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Sysselsattning/Sysselsattningsgrad-i-olika-aldersgrupper/>.

Eurostat (2022), "Severe Material Deprivation Rate by Age and Sex", https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/popul?lang=en&subtheme=livcon.ilc.ilc_md.ilc_mddd&display=list&sort=category&extractionId=ILC_MDDD11__custom_2074912.

Hagen, J (2017), *Utbetalningstider i tjänstepensionssystemet*, SNS Förlag, Stockholm.

Hagen, J (2021), *Vad händer med pensionerna?*, Presentation vid SNS, 28 oktober 2021, <https://www.sns.se/artiklar/vad-hander-med-pensionerna-2/>.

Hagen, J och H Malmberg (2022), "A Co-financing Model for Disability Insurance and Local Government Employers", under utgivning i *Social Policy & Administration*.

ISF (2017), "Tidsbegränsade uttag av tjänstepension och låg ekonomisk standard", Rapport 2017:1, Inspektionen för socialförsäkringen, Stockholm.

Johansson, P, L Laun, M Palme och H Olofsdotter Stensöta (2018), *Drivkrafter och möjligheter till ett förlängt arbetsliv*, SNS Förlag, Stockholm.

Kruse, A och A-C Ståhlberg (2021), "Framtidens pensionssystem", *Ekonomisk Debatt*, årg 49, nr 5, s 70–71.

Laun, L (2021), "Förlängt arbetsliv en förutsättning för hållbara pensioner", *Ekonomisk Debatt*, årg 49, nr 5, s 3–5.

Laun, L och M Palme (2018), "Pensionssystemens drivkrafter för att längre arbetsliv", S2018:10, Delegationen för Senior Arbetskraft.

OECD (2021), "Pensions at a Glance 2021: OECD and G20 Indicators", OECD Publishing,

Paris, <https://doi.org/10.1787/ca401ebd-en>.

Pensionsmyndigheten (2018), "Äldre med låga inkomster", PID164187, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Pensionsmyndigheten (2019), "Pensionsnivåer och kompensationsgrader för nyblivna pensionärer 2016", PID173005, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Pensionsmyndigheten (2020), "Inkomsttak inom socialförsäkringen", PID179660, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Pensionsmyndigheten (2021a), "Är pensionerna tillräckliga?", PID281874, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Pensionsmyndigheten (2021b), "Pensionsåldrar och arbetslivets längd – svar på regleringsbrevsuppdrag 2021", VER 2021-194, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Pensionsmyndigheten (2021c), "Hur typiskt är ett typfall", Pensionsmyndigheten, Östersund, <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik/publikationer/faktaserie-om-pensionerna/>.

Pensionsmyndigheten (2021d), "Effekter av höjda avgifter till det allmänna pensionssystemet", PID181260, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Pensionsmyndigheten (2022a), "Total pension per år", Pensionsmyndigheten, Östersund, <https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik/pensionsstatistik/>.

Pensionsmyndigheten (2022b), "Hur är pensionärernas ekonomiska levnadsförhållanden", PID 282200, Pensionsmyndigheten, Östersund.

Regeringens proposition (2021/22:1), *Budgetpropositionen för 2022 – utgiftsområde 11 – Ekonomisk trygghet vid alderdom*.

SCB (2019), "Hushållens ekonomiska standard 2019", Statistiska centralbyrån, Stockholm, https://www.scb.se/contentassets/7be780474802427da38f5454210b82c5/he0110_2019a01_br_he50br2101.pdf.

SCB (2022a), "Nettoinkomst för boende i Sverige hela året efter region, kön och ålder. År 2000–2020", Statistiska centralbyrån, Stockholm, https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110A/NetInko2/.

SCB (2022b), "Ekonomisk standard för personer efter ålder 1991–2020", Statistikdatabas, Hushållens ekonomi, Inkomster och skatter, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2022c), "Andel personer med låg ekonomisk standard efter ålder 1991–2020", Statistikdatabas, Hushållens ekonomi, Inkomster och skatter, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2022d), "Andel personer med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och ålder 1991–2020", Statistikdatabas, Hushållens ekonomi, Inkomster och skatter, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2022e), "Ekonomisk standard för personer efter region, sysselsättning, utländsk/svensk bakgrund och ålder 2011–2020", Statistikdatabas, Hushållens ekonomi, Inkomster och skatter, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2022f), "Antal och andel personer efter region, boendeform, ålder och kön. År 2012–2020", Statistiska centralbyrån, Stockholm, https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0111/HushallT21B/.

SCB (2022g), "Återstående medellivslängd

vid 65 års ålder efter utbildningsnivå 2000–2020", Statistiska centralbyrån, Stockholm, <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/demografisk-analys/pong/tabell-och-diagram/livslangd/aterstaende-medellivslangd-vid-65-ars-alder-efter-utbildningsniva-20002020/>.

Socialdepartementet (2018), "Översyn av grundskyddet för pensionärer – inriktning för ett nytt grundskydd", Ds 2018:8, Socialdepartementet, Stockholm.

SOU 2020:69, *Äldre har aldrig varit yngre – all fler kan och vill arbeta längre*, Delegationen för senior arbetskraft.

Åkesson, J (2022), "S bör göra upp med oss om pensionerna", *Svenska Dagbladet*, 20 februari 2022.